

Marko Lopušina
Dušan Lopušina

SRBI U AUSTRALIJI

Urednik
Zoran Kolundžija

Veća dobrotvora i donatora:

1. Kancelarija za dijasporu i Srbe u regionu Republike Srbije,
2. Ambasada Republike Srbije u Australiji,
3. Ambasada Australije u Srbiji,
4. Kompanija „Beoeksport“ iz Sindeja,
5. Vaso Despotović sa porodicom, Sidnej,
6. Mitropolija australijsko-novozelandska SPC u Australiji,
7. Dragan Mladenović, dizajner i fabrikant iz Vijetnama,
8. Slobodan Živković, profesor muzike iz Australije
9. Boris Maksimović, nacionalni radnik iz Norveške,
10. Milan i Biljana Prokić, aktivisti iz Adelaide,
11. Đurđe Erić, srpski patriota iz Australije,
12. Đorđe Čović, poslovni čovek iz Sindeja i Bačkog Brestovca,
13. Đorđe Bubalo, srpski patriota, Australija,
14. Zoran Kalabić, direktor kompanije „ERA“ u Beču,
15. Bane Simić, profesor iz SAD,
16. Alex Machaskee, srpski počasni konzul u Americi,
17. Slavoljub dr Sem Vujić, naučnik iz Kalifornije
18. Tomislav Perić, prijatelj iz Švajcarske,
19. Rade Matić, agronom i seljak iz Australije,
20. Tihomir Novaković, nacionalni radnik iz Australije,
21. Nina mr Marković, diplomata i pesnik iz Australije,
22. Danijela Sremac, direktor Srpskog instituta iz SAD,
23. Teslina naučna fondacija iz Filadelfije,
24. Aleksandar Čupić, poslovni čovek iz Australije,
25. Zvezdan Ćurčić, profesor iz Hong Konga.

Beograd, Vidovdan 2013. godine

*Objavljivanje knjige pomogla je
Kancelarija za dijasporu Vlade Republike Srbije.*

Marko Lopusina
Dušan Lopusina

SRBI U AUSTRALIJI

PROMETEJ
Novi Sad

Novi Sad

Sadržaj

Uvod: NAJBOLJA SRPSKA KOLONIJA.....	7
PRVI SRBI	17
SRPSKA KOKARDA.....	31
SRPSKA NARODNA ODBRANA	41
TAJNE DIPLOMATSKOG ARHIVA.....	55
ASIO PRATI SRBE	65
JUŽNI KRST.....	75
BOŽJA KUĆA	86
BITKA ZA SRPSKO JEDINSTVO	99
SRBI U SIDNEJU.....	106
MALA SRBIJA	125
HRAM U RUTI HILU	138
VAROŠ NA KRAJU SVETA.....	153
ZASTUPNICI NARODA.....	166
VISOKA KULTURA	179
ŽELEZARINI LJUDI	190
SRBI U ADELAJDU	206
CRKVA ISPOD ZEMLJE	229
GRAD SVETOG NIKOLE.....	233
DIPLOMATSKE MUKE	252
SRBI GRADILI PARLAMENT.....	266
ČOVEK OD ČELIKA.....	282
GEORGIJE U SENT ALBANSU.....	295

KOLEKTIVNI ŽIVOT	319
GRAD KORDUNAŠA	339
(NE)SLOGA U VODONGI	347
TESLIN GRAD	353
SRBI NA OSTRVU JABUKA	370
AUSTRALIJSKI SRBOBRAN	384
POSLOVNA ELITA	404
VITEZ OD AUSTRALIJE	417
POTOMCI RADOJKE I TINETA	424
SOJINA DECA	431
PLAKETA ZA RALETA	443
DŽIN IZ BONIRIGA	456
OTAC RUKOMETA	466
KO JE KO	475
DOKUMENTA	503
Literatura	523
Biografija autora	525

Uvod

NAJBOLJA SRPSKA KOLONIJA

Kada su se sredinom juna 2013. godine u Beogradu susrele ambasador-ka Australije doktorica Helena Studert i doktorica Slavka Drašković, direktor Kancelarije za dijasporu, lako su se u službenom razgovoru o Srbima u Srbiji i na Petom kontinentu složile da je srpska dijaspora veoma važan faktor u povezivanju dve zemlje. Tada je ambasadorica dr Helena Studert izrekla i jednu, reklo bi se, sa australijskog aspekta, vrlo pozitivnu ocenu o Srbima u Australiji:

– Srpsku zajednicu u Australiji karakteriše nagli razvoj i uspon generacija mladih i obrazovanih ljudi, koji su veoma dobro integrisani. Oni predstavljaju kapital znanja i iskustva koje mogu da prenesu Srbiji – istakla je ambasadorica dr Helena Studert.

Ambasadorica je kao pozitivan primer u odnosima dve zemlje navela i dobru saradnju na parlamentarnom nivou između australijskih i srpskih grupa prijateljstva, što je posle godina zategnutih diplomatskih odnosa i nerazumevanja bila nova tačka u zvaničnim odnosima Kanbere i Beograda. Dr **Helena Studert** je izrazila zainteresovanost za dalji razvoj ove australijsko-srpske saradnje kroz stažiranje u skupštini i uključivanje mlade srpske dijaspore Australije u parlamentarne procese u Srbiji i kroz razvoj srpske kolonije na Petom kontinentu.

Sidnejska luka 2013.

Nisu ovi razgovori ambasadorke Australije doktorke Helene Studert i doktorke Slavke Drašković, direktora Kancelarije za dijasporu Srbije bili samo deo diplomatskog kurioziteta, jer su obe dame govorile o tome da su Srbi postali blago, ne samo Australije već i Srbije. I da Srpska zajednica u Australiji postaje sve značajnija i popularnija.

Koliko su Srbi popularni na Petom kontinentu videlo se kada su početkom februara 2013. godine priredili spektakl u glavnoj sidnejskoj luci, gde je prisustvovalo više od 50.000 Australijanaca, stranih turista i naših ljudi. Puna dva dana Tumbalong park u čuvenoj luci Darling Harba u Sidneju bio je centar srpske dijaspore u svetu. Ovde su se okupili organizatori, učesnici i obožavaoci srpske kulture da održe prvi Srpski festival u Australiji. Organizator festivala bili su Mitropolija SPC i Srpske pravoslavne omladinske organizacije „Soja”, zajedno sa kulturno-umetničkim društvima i srpskim i australijskim firmama kao sponzorima.

– Naš cilj je da oživimo Srpsku zajednicu na Petom kontinentu i da domaćine Australijance upoznamo sa našom kulturom i dobrim namerama da živimo kao građani ove lepe zemlje. Zato je i moto ove divne srpske smotre *Otkrijte srce Srbije na festivalu u Sidneju i uživajte* – rekao nam je tada jedan od aktera ovog srpskog sabora Vaso Despotović, ugledni biznismen.

Srpski festival u Sidneju počeo je spletom srpske muzike i zvuka sa Balkana, a nastavljen je video prezentacijom prirodnih lepota i turističkih destinacija u Srbiji. Festival se u luci Darling Harba odvijao na tri scene, u Tumbalong parku, Palminom dvorištu i Urbanoj ulici. Umetnički program su ulepšali srpski trubači, ali i folklor parohije Sveti Sava sa Mona Vejla, hor crkve Svetog Lazara iz Aleksandrije, centralne sidnejske opštine, gde se nalazi i kancelarija Mitropolije australijsko-novozelandske i episkopa Irineja.

– Jedan od stubova srpske kulture u Australiji su naša muzika, pesma i igra. Imamo pedesetak folklornih grupa i kulturnih društava, desetak sjajnih horova koji neguju nacionalne zvuke. Na festivalu su nastupali grupe „Rastko” iz Ruti Hila, „Hajduk Veljko” i „Ravna gora”, ansambli iz kluba Boniring, zatim igrači iz parohije Sveti Luka u Liverpulu. Igrane su igre iz Gornje Pčinje, Niša, vlašskog područja, Crnorečja, a prikazan je i ples uz venčanje i tradicionalne kostime Srba Kosova i Metohije. Tumbalong park se tresao kada su Srbi i Aboridžini svirali, a svi zajedno sa posetiocima zaigrali „koloton” – najveće kolo ne svetu – zadovoljna je bila Nada Vuletić, član crkvenog hora u Sidneju.

Na sva tri mesta bili su otvoreni štandovi Srpske pravoslavne crkve i parohija iz grada Sidneja, omladinske organizacije „Soja”, ali i preduzeća srpskih

biznismena, među kojima se izdvajala firma „Beoeksport”, koja decenijama podržava srpsku kulturu i ima uspešne poslovne veze sa Beogradom i Srbijom.

– Srpski festival u Sidneju je uspeo, srca su otvorena, nova prijateljstva sa Australijancima i Aboridžinima sklopljena. Planiramo da naredne godine ovu srpsku kulturnu manifestaciju proširimo iz Sidneja u Melburn, Brizbejn, Pert, Adelajd i Kanberu. Verujemo da ćemo u tome uspeti – uverili su nas organizatori iz omladinskog društva „Soja”.

Samo par dana kasnije, na Sretenje, u Kanberi, Sidneju i Melburnu svečano je obeležen Dan državnosti Srbije, na kome je, pored srpske društvene elite, bilo dosta stranih diplomata i australijskih političara. Na prijemu povodom Dana državnosti Republike Srbije u Sidneju, nakon intoniranja himni dve zemlje, generalni konzul Branko Radošević pozdravio je goste, među kojima je bilo više od 25 generalnih konzula i znatan broj članova konzularnog kora. Među gostima su bili članovi Parlamenta Novog Južnog Velsa iz Laburističke partije Nik Lalić i Pol Linč, kao i izaslanici nekoliko članova parlamenta, predsednik Komisije za odnose u zajednici dr Stepan Kerkjašarijan, predstavnici federalnog Ministarstva za inostrane poslove i trgovinu i Milovan Karajčić, većnik u opštini Ferfield. Sa srpske strane predstavnici Srpske pravoslavne crkve, ugledni ovdašnji lekari, profesori i umetnici, među kojima operaska diva Milijana Nikolić, predstavnici nacionalnih organizacija i zajednica i drugi.

– Srpska zajednica u Australiji ima oko 100.000 članova. Većina ima dvostruko državljanstvo i samim tim oni su ponosni ambasadori Srbije u novoj domovini i živi mostovi koji povezuju dve nacije. Srbija je iskusila za poslednje dve decenije veoma teško breme u, inače, burnoj istoriji. U vreme kada se čitav svet suočava s ozbiljnom ekonomskom krizom u Srbiji, jednoj od malih južnoevropskih zemalja, tražimo puteve i načine za stvaranje bolje budućnosti za građane. U tim naporima, kao ponosna i hrabra nacija, opredelili smo se za tradicionalni moral, religijske i istorijske vrednosti naših predaka – rekao je generalni konzul Branko Radošević u svom pozdravnom govoru.

U ime Barija O’Farela, premijera Novog Južnog Velsa i ministra Viktora Dominela, goste je pozdravila srpska snaha Gabrijela Apton, članica parlamenta.

U zgradi Parlamenta države Viktorija, na primer, ministar za multikulturalne poslove u saradnji sa Ambasadom Srbije organizovao je prigodni prijem. Ovim se prvi put u najvišem državnom zdanju Viktorije čula srpska himna „Bože pravde”, viorila srpska zastava i zaigralo srpsko kolo. Udruženje mla-

dih Srpske pravoslavne crkve (Soja) iz Melburna u Australiji je organizovalo konkurs literarnih radova povodom Dana državnosti Republike Srbije. U znak proslave Sretenjskog ustava, proglašenog 15. februara 1835. godine „Soja” je pozvala građane da se izjasne na temu: „Šta znači biti Srbin/Srpkinja u Australiji i na Novom Zelandu?”

Žiri se sastojao od tri istaknuta predstavnika srpske akademske zajednice dr Slobodanka Vladiv-Glover, profesorka i šef slavističkih studija na Monaš univerzitetu, Milan Orlić, književnik, i mr Nina Marković, iz Centra za evropske studije na Australijskom nacionalnom univerzitetu. Odlučili su da je prvu nagradu dobio Mladen Spasić iz Melburna, drugu Nevena Kesić iz Melbruna, treću Ana Ilić iz Oklanda na Novom Zelandu i nagradu popularnosti Tijana Mason iz Melburna.

Ovaj konkurs je bio prvi u stogodišnjoj istoriji Srpske zajednice koji je pružio priliku Srbima u rasejanju da izraze svoje najdublje osećanje o dolasku i životu u Australiji. Dvadeset radova koje su poslali Srbi različitog životnog doba, govorili su o mirisu lipa i kestena u srpskim selima; prijateljstvima iz ranog detinjstva koja još tinjaju u sećanjima; pričama o srpskoj istoriji koje su se prenosile sa kolena na koleno i ratovima koji su za mnoge Srbe u dijaspori ostavili neizbrisiv trag – istakla je Nada Martinović, potpredsednik „Soja”.

Organizacija „Soja” je od svog osnivanja okupila mlade Australije od 18 do 32 godine starosti koji odvajaju svoje vreme i energiju za napredak srpske zajednice, a koji su i sami uspešni u mnogim oblastima. Svake godine članovi drže Nacionalnu konferenciju, na kojoj se utrudju strateški i radni plan za narednu godinu sa kratkoročnim i dugoročnim ciljevima omladinske organizacije. Da nije bilo mladih Srba iz „Soja” ne bi bilo ni Srpskog festivala u Sidneju, jer stariji, članovi uprave Mitropolije, nisu hteli da organizuju ovaj svesrpski sabor, pa su omladinci hrabro ušli u ovaj patriotski posao. Kako kuca srce mladih Srba na Petom kontinentu, najbolje je, čini se, opisala Tijana Mason u svom radu *Šta znači biti Srpskinja u Australiji*:

– Australija je sada zemlja u kojoj živim, ali je u mom srcu Srbija. I ovde je lepo, mada, sunce sija, ali ne greje dušu, vetar mi mrsi kosu, ali mi ne miluje lice, šumi more, ali ne kao što šumi šuma moje Šumadije. Ništa ne može izbrisati iz mog srca sećanja na sunce iznad Srbije, sliku Dunava, miris Save, Slaviju, Kopaonik, ni banje, ni planine, ni staru kuću moje bake. Dane provodim sa novim prijateljima, a noći... Noći su tu da razmišljam o Srbiji u kojoj je u tom času dan, o ljudima koji su tada budni, dok moji novi prijatelji spavaju. I živeći tako, shvatam da kod mene dan nikada ne prestaje,

noć i tama ne postoje. Zato što imam dva dela sveta u svom srcu, oba draga na svoj način. Moj život je u Australiji, ali misli će zauvek biti podeljene na dva sveta, na dva kontinenta. Dok je u srcu samo jedna zemlja, jedan jezik i jedno pismo, jedan Balkan i jedna Srbija. Jedan je topli dom, a dom je tamo gde je srce – napisala je iskreno mlada Tijana Mason iz Melburna.

Istovremeno Srpsku zajednicu su u Dilongu, na tradicionalnom multikulturalnom festivalu „Pako” predstavili folklorišti „Šumadije” i KUD „Branko Radičević”. Oni su svirali i igrali dok se ulicom širio miris roštilja, pita i kolača, a 100.000 posetilaca uživalo. U sidnejskom Blektaunu članovi „Srpskih četnika Australije” i njihovi gosti proslavili su slavu Sretenje u prostorima crkvene opštine „Sveti Nikola”. Ovo je bila prilika da ova organizacija saopšti odluku o dodeli „Sretenjskih nagrada” srpskim brućima, za uspeh postignut na maturskom ispitu. Nagrađeni su Saša Zekanović, Aleksandar Babić i Aleksa Zlojutro, dok je Aleksandri Đorđević dodeljena stipendija za drugu godinu studija medicine na Univerzitetu NSW.

Sve ove manifestacije i odlično organizovan život u srpskoj koloniji, pre svega u crkvenim opštinama, parohijama, organizacijama i klubovima, nagnali su Aleksandra Vlajkovića, inače specijalnog gosta iz Srbije i zamenika direktora Kancelarije za dijasporu iz Beograda da kaže:

– Srpska zajednica u Australiji je najbolje organizovana i najbolje radi na očuvanju i razvoju srpskog nacionalnog identiteta od svih naših kolonija u rasejanju. Mnoge naše organizacije u svetu treba da se ugledaju na to kako australijski Srbi čuvaju srpstvo, pravoslavlje i predstavljaju sebe domaćinima u Australiji – bio je iskren Aleksandar Vlajković.

Situacija, međutim, u Srpskoj zajednici, do samo pre dve godine, nije bila ponajbolja, jer je srpska kolonija bila blago podeljena i posvađana na one koji su za Srpsku pravoslavnu crkvu u Beogradu i Slobodnu srpsku crkvu u Australiji, na one koji su za svetosavsko srpstvo, koje podrazumeva slogu i jedinstvo naroda i one koji su za raskole, srpske svađe i podvajanja. Srećom, srpske patriote smogle su snage da prevaziđu deobe u narodu i da ostvare istinsku slogu i jedinstvo. To se dogodilo kada su crkvena zvona četvrtog septembra 2011. godine u hramu Svetog arhiđakona Stefana u Sidneju označila završetak rada Prvog vanrednog sabora Mitropolije australijsko-novozelandske. Ovaj datum je i time postao zvanični deo srpske istorije.

Tog dana su izabrani članovi Sabora, predvođeni episkopom Irinejom, formirali prva tela novoosnovane Mitropolije australijsko-novozelandske i tako započeli novu eru, ne samo Srpske pravoslavne crkve na Petom konti-

mentu, nego i celokupne Srpske zajednice. Naime, tačno godinu dana ranije, u odajama parohije Sveti Sava u melburnskom predgrađu Grinsboro, paralelno su zasedali Eparhijski savet Eparhije australijsko-novozelandske i Crkveno-narodni sabor Eparhije za Australiju i Novi Zeland Mitropolije novogračaničke, kao poslednja paralelna tela crkvene administracije ostala nakon izmirenja raskola iz 1963. godine. Ta dva tela, jednoglasno su 4. septembra 2010. godine, kao izraz nepokolebljive želje za jedinstvom, usvojila novi zajednički Ustav Mitropolije australijsko-novozelandske, koji su predali svom episkopu Irineju, da ga odnese na odobrenje najvišim crkvenim vlastima u Beogradu.

Ustav je pregledala pravna komisija Svetog arhijerejskog Sinoda SPC, te ga praktično bez ikakvih primedbi predala na odobrenje Svetom arhijerejskom Saboru. Na majskom zasedanju Sabora svih srpskih arhijereja 2011. godine, u sedištu Srpske patrijaršije u Beogradu, Ustav Mitropolije australijsko-novozelandske je potvrđen aklamacijom. Time su prestale da postoje prethodne paralelne Eparhije i na njihovom mestu zablistala je nova jedinstvena Mitropolija australijsko-novozelandska, koja ne samo da je izbrisala i poslednje tragove raskola, nego je automatski Srpsku zajednicu dovela na drugo po veličini mesto, odmah iza Grka, među pravoslavnim narodima u Australiji.

– Ustav Mitropolije učinio je kraj svakom razdoru i postade instrument bogougodnog ujedinjenja pod bezbednim okriljem naše Majke Crkve. Ustav Mitropolije australijsko-novozelandske će i u budućnosti biti garant jedinstva i jednoglasnosti vernog naroda srpskog u Australiji i Novom Zelandu i znak naše sinovske vezanosti za svoju svetu Majku, Srpsku pravoslavnu crkvu, čiji smo neotuđivi deo – navedeno je u službenom saopštenju sa prvog istorijskog Sabora Mitropolije australijsko-novozelandske.

Ovaj najviši dokument SPC u Australiji i Novom Zelandu je bio rezultat dugotrajne i složene borbe za prevazilaženje verskog raskola i narodne nesloge, koji su vladali u većem delu Srpske zajednice na Petom kontinentu poslednjih šest decenija. Kako je Crkva stub srpske kolonije u čitavom rasejanju ustanovljavanje Mitropolije australijsko-novozelandske je čin od istorijskog značaja za SPC i Srpsku zajednicu u ovom delu sveta.

– Na hiljade srpskih duša je ove godine proslavilo Badnje večer, Božić, Vaskrs, Vidovdan i sve druge nacionalne i verske praznike. Kada vidite taj naš narod u portama i hramovima shvatite da je to pravi srpski život u tuđini. I da mi Srbi gradimo Australiju, ali izgrađujemo i sebe i mlađe generacije. Nikada ranijih decenija nije u Australiji bilo tako mnogo srpskih manifestacija kao poslednjih godina, što samo po sebi govori da smo snažna kolonija koja ima

svoj samostalni život – ponosan je ovom činjenicom Milan Prokić, nacionalni radnik iz Adelajda.

I nabraja najvažnije srpske događaje, Badnje večer, Božić, Savindan, Dan državnosti, Vaskrs, Đurđevdan, Vidovdan, Mitropolijski dan, Folklorni festival, Srpski filmski festival, Omladinski festival, Karađorđev kup, Kup Draže Mihailovića i mnoge hramove slave, praznike naših organizacija i klubova, od kojih neki slave 10, a neki i sedam decenija postojanja i rada.

Sredinom aprila 2013. godine hor crkve Lazarice je proslavio 20 godina osnivanja. Sala crkve Sveti velikomučenik knez Lazar bila je premala da primi sve one koji su došli na koncert. Počasni gost večeri, jedan od osnivača i prvi dirigent hora, profesor Slobodan Živković primio je od prote Miodraga Perića simboličan dar u znak zahvalnosti za njegov doprinos osnivanju hora. Posle profesora Živkovića hor su vodili Marija Ćuk (1994), Tijana Miljovska (1995–2002) i Nenad Jakovljević (2002–2004).

– Ovaj hor nije samo grupa amatera koja ume da peva. U prvom redu oni su vesnici Hristova Jevanđelja. Za njih naš narod kaže da pevaju božanstveno kao anđeli i da ih je lepota slušati. Hor Lazarice proneo je svoju pesmu i ugorejao duše mnogih naših vernika od Darvina, Zlatne obale, Lajtning Ridža, Volongonga, Kanbere, Melburna, Adelajda preko Singapura do Srbije – rekla je sadašnji dirigent Dragana Milanović.

Hor crkve Lazarice izveo je bogat umetnički program satkan od muzike naših i svetskih velikana. Pevao je zajedno sa grčkim i antiohijskim horom, a i sa visokim gostima i zvanicama. Svečanost su svojim prisustvom uveličali episkop australijsko-novozelandski Irinej, episkop kruševački David, generalni konzul Branko Radošević, dr Džon El Karan i otac Romanos Al Baba iz Antiohijske crkve Sv. Nikola, otac Miltijades Krisavgis, osnivač Grčkog pravoslavnog hora. I neki bivši članovi hora – Jela Kiš, Nada i Miloš Vuletić, Dana Cicvarić, Milorad Dragomirović, Ljuba Novković i gospođa Olivera Garibović.

Za sve njih je to veliki praznik. Crkveni hor Lazarica i sjajnog dirigenta Draganu Milanović u okviru proslave dve decenije rada čekaju novi nastupi – najpre 6. septembra u Pertu na svečanosti povodom Dana Mitropolije, a zatim 25. novembra 2013. u Sidneju kada hor proslavlja svoju slavu i svog zaštitnika, Svetog Jovana Zlatoustog.

I praznik hora iz Lazarice govori da je stub Srpske zajednice na ovom dalekom kontinentu Mitropolija australijsko-novozelandska, koja ima 57 institucija, među kojima je 48 parohija, misija, bratstava, crkava, manastira i imanja. A u okviru njih nalazi se isto toliko crkvenih opština, Kola srpskih

sestara, umetničkih grupa, škola veronauke i jezika, kao i časopisa, biltena i sajtova. Mitropolija SPC ima svoju kompaniju, Umetničku radionicu „Riza”, Srpski pravoslavni koledž Sveti Sava u izgradnji i Srpsku pravoslavnu organizaciju mladih „Soja”.

Kakav nacionalni život imaju Srbi u okrilju Crkve najbolje se vidi u vreme velikih januarskih praznika. Božićne noći u Adelajdu su 2013. godine, na primer, bile veoma uzbudljive. Crkvena sala je bila prepuna, program je bio bogat, a zavnice visokog ranga. Domaćin Deni Jurković, predsednik CŠO i otac Strahinja ugostili su gradonačelnicu, opštinsku upravnicu, političare i narod. Proslava je protekla u znaku pesama i igara folklorne grupe „Oplenac”.

– U Adelajdu je tada proslavljen Dan Australije. Naša folklorna grupa „Opelenac” nastupila je sa 50 igrača, svirača i pevača. Srpske zastave su nosili prvi folkloras Mile Branković i drugi Branko Berić. Dok je napis „Srbija” nosila moja supruga Biljana Prokić sa mališanima – rekao mi je Milan Prokić i poslao nekoliko fotografija za knjigu.

Zajednicu čine i nacionalne organizacije, udruženja, klubovi, kulturno-umetnička društva, sportske organizacije, nacionalni centri i srpski mediji. Od kojih su njih dvadesetak, od SNO preko četničkih udruženja do Saveza logoraša, izuzetno aktivni. Srpski centar Bonirig se smatra i najboljim u čitavom srpskom rasejanju od 90 država sveta. Izrastao je u najbolju organizaciju u dijaspori, samo zato jer je profesionalizovao svoj nacionalni rad i jer je vrata ovog doma otvorio za sve nacije koje žive u Sidneju. U Bonirigu, u srpskom domu na kraj Sidneja, svoje večeri imaju i Ličani i Krajišnici, i Šumadinci i Slavonci, ali i Korejanci, Vijetnamci i Kinezi, kao i Australijanci. Sa sportskih terena aktivnosti su se prenele u sale i učionice, pa od skoro ovde radi Dečija škola srpskog jezika, veronauke i horskog pevanja, koju vode učitelj Sergej Kožul, sveštenik Aleksandar Milutinović i profesor Željko Glamočanin.

Australija je država koja zauzima čitav jedan kontinent, ostrvo Tasmaniju i brojna manja ostrva u Indijskom i Tihom okeanu. Ove zemlje se nalaze na Zemljinoj južnoj polutki ili na kraju sveta, kako obično govore naši ljudi. Stvorili su je Aboridžini, a osvajali su je Holanđani, Englezi, Grci, Italijani, Nemci, Poljaci, ali i Srbi. Na Petom kontinentu mi danas imamo najbolje pronalazače, pisce, umetnike, kao i sportiste. Tamo srpski narod nije sam.

U Australiji se na kraj leta 2013. godine dugo sabirali utisci sa 27. po redu Sabora srpskog folklora, koji je održan u Srpskom centru Bonirig u Sidneju. Kako je zabeležio lokalni hroničar Radivoj Mačković, ne samo da se prepričava kako su se na ovoj divnoj smotri srpske mladosti do kasno u noć na sceni

smenjivale folklorne grupe, koje su u Bonirig doputovale iz svih krajeva Australije, već da je i ostatak imanja ovog centra kao i obično pretvoren u pravo srpsko vašarište, verovatno najveće na Južnoj polulopti.

Australija je opet bila veliko srpsko saborište – kaže Joca Gajeskov, novinar iz Sidneja – Naime, već početkom septembra srpske zajednice na Petom kontinentu se prikazala u punom sjaju. Mitropolija australijsko-novozelandska je u Pertu, prestonici Zapadne Australije, održala svoje prvo redovno zasjedanje. Ovaj sabor Mitropolije je pored hramova posvećenih Svetom Savi i Svetoj Trojici, održan i u Gradskoj kući Perta.

Sabor Mitropolije australijsko-novozelandske, koju predvodi vladika Irinej, je okupio srpsko sveštenstvo i monaštvo, predsednike i delegate crkvenih opština, ali i članove Saveza Kola srpskih sestara, pripadnike Srpskog udruženja pravoslavne omladine „Soja” i članove Upravnog i Nadzornog odbora.

– Ovaj sabor je duhovno sabranje vernog sveštenstva i naroda oko svog episkopa i njegov rad treba da bude dostojan – rečeno je u saopštenju vladike Irineja, ujedno i predsednika sabora.

Pored redovnog zasjedanja članova i delegata Mitropolije i duhovnog bogoslužjenja, u subotu 7. septembra u kasnim satima u Gradskoj kući Srbi su proslavili Mitropolijski dan, slavu i imendan arhijereha Mitropolije. Reč je o velikoj srpskoj duhovnoj priredbi na kojoj će nastupiti veličanstveni Hor crkve Lazarice iz Sidneja, pijanista Mladen Petrović iz Perta i operna diva Milijana Nikolić, mecosopran čuvene Sidnejske opere.

- Bila je to prilika da zvanične goste, predstavnike federalne vlade Australije i države Zapadna Australija upoznamo sa srpskom kulturnom baštinom i intelektualnim blagom koje ima Srpska zajednica na Petom kontinentu – izjavili su srpski aktivisti iz Perta.

Uporedo sa saborom Mitropolije na Petom kontinentu se od 5. do 15. septembra u četiri grada održala manifestacija „Dani srpske kulture“. Pokro-

Aleksandar Vlajković
na Srpskom festivalu

vitelj ovogodišnje manifestacije bio je Generalni konzulat Republike Srbije u Sidneju u saradnji sa Maticom iseljenika Srbije i Istorijskim muzejom Srbije. Istorijski muzej Srbije je na izložbama u Sidneju od 5 do 11. septembra 2013. u prostorijama Generalnog konzulata i u Melburnu, a od 12 do 22. septembra u galeriji „Srpskog glasa“ izložio „Sve srpske vojvode i srpsko oružje“. Krunu srpskih velikih priredbi u Australiji ove godine činilo je pokretanje beogradskog lista „Večernje Novosti“, a potom i novo izdanje Srpskog filmskog festivala.

Kako je najavljeno da će posle dve decenije biti otvorena direktna avionska linija između Beograda i Sidneja i Melburna, kako australijski Srbi imaju u Srbiji svoje delegate, to će se očigledno veze matice i dijaspore osnažiti. Bićemo bliži jedni drugima. Što bi rekao Kršni Dalamtinac, ugledni građevinar Aleksandar Ćupić, tipični predstavnik nove srpske generacije iz Sidneja, koji je sina Marka oženio u Beogradu i potom vratio natrag u Liverpool:

– Mi ovde u Australiji imamo sve, čak i snaje iz Beograda, samo nam nedostaje grudva zemlje iz Srbije, ali ćemo i nju da donesemo!

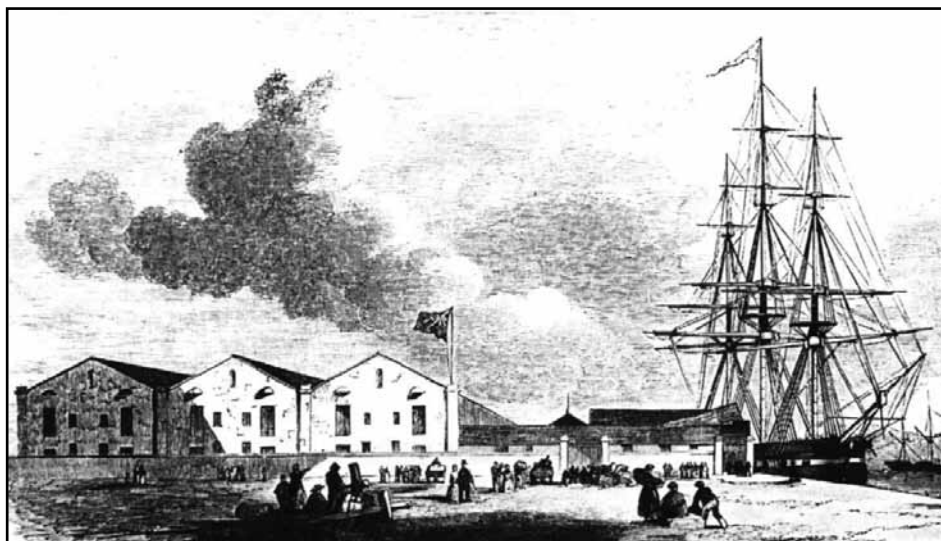
PRVI SRBI

Ni posle vek i po od dolaska prvih Srba na Peti kontinent, ne zna se precizno koliko naših ljudi živi u Australiji. Čini se da Australija kao država nije nikada poklanjala posebnu pažnju doseljenicima srpskog porekla, pa se o njima najčešće govorilo samo u statističkim pretpostavkama i istorijskim fusnotama. U vreme SFRJ govorilo se da nas ima zajedno sa Jugoslovenima oko pola miliona. A da se od stvaranja demokratske Srbije, krajem prošlog veka, taj broj kreće oko 200.000. Poslednji australijski popis iz 2011. godine, koji je zvanično najavljen kao „uvid u naciju koji tačno predstavlja broj ljudi u Australiji u noći popisa, njihove osnovne karakteristike, kao i gde žive”, pokazao je, međutim, da na Petom kontinentu ima svega 69.540 Srba.

– Poslednjih godina Australijanci su pogrešno registrovali i brojali Srbe. Srpska zajednica je veoma heterogena, a Australijanci nisu primenili dobar sistem za evidenciju naših ljudi, kada su tražili da se izjasnimo o mestu rođenja ili o tome koji jezik govorimo u kući – rekao mi je Slobodan Bendo iz Melburna, inače poslanik u Skupštini dijaspore u Beogradu. – Tako su iz evidencije ispali Srbi koji su poreklom iz BiH, Hrvatske, Crne Gore, ali i Makedonije, jer su zavedeni kao Bosanci, Hrvati, Crnogorci ili Makedonci. Raniji popisi su pokazivali da u Australiji ima oko 130.000 Srba, od čega najviše u Sidneju – 35.000 i Melburnu – 30.000.

Doseljeni srpski narod potiče iz nekoliko

Sidnejski zaliv 1850.

balkanskih država. Statistika kaže da danas u Australiji žive 25.683 osobe srpskog porekla rođene u BiH, 48.829 rođenih u Hrvatskoj, 40.223 osobe iz Makedonije, i – 20.266 osoba rođenih u Srbiji. Kako Australijski biro za statistiku nije pre popisa konsultovao srpsku zajednicu, to je došlo do grešaka u evidenciji Srba.

– Mi u Crkvi smatramo da u Australiji danas ima oko 200.000 našeg naroda – kategoričan je u svojoj proceni vladika Irinej, poglavar SPC u Australiji.

Ni na pitanje kako su Srbi osvajali Peti kontinent u Australiji nema tačnog odgovora. U arhivima Pomorskog muzeja u Kotoru i Bokeljske mornarice zabeleženo je da su prvi Srbi, početkom 19. veka, iz Boke Kotorske krenuli u Australiju. Istraživač Marija Crnić Pejović, u knjizi *Iseljavanje Bokelja do Drugog svetskog rata*, piše da je Australija posebno privlačila Srbe iz Boke Kotorske, koji su brodovima plovili po svetu:

– Pisani tragovi govore da je ovde bilo Srba i davne 1850. godine. U vreme „zlatne groznice” Srba je bilo na farmama, u rudnicima Broken Hila, nalazištima zlata oko Kalgurlija u Zapadnoj Australiji.

U Pomorskom muzeju u Kotoru čuva se svedočanstvo o tome da je Ivo Visin, mornarički kapetan iz Prčnja, prvi srpski čovek koji je oplovio svet između 1852. i 1859. godine.

– Ivo Visin je na malom briku „Splendido” obavio 30 putovanja za sedam godina između luka u Evropi, Južnoj i Severnoj Americi, Kini, Indokini i Australiji. Pored komercijalnog puta za vlastelu, napravio je i istraživanja po nepoznatim krajevima sveta. Austrijski car Franjo Josip odlikovao je kapetana Iva Visina počasnom belom zastavom „Merito Navali” za izrazite pomorske zasluge – kaže kustos Petar Palavršić iz Kotora.

Srbi su počeli da stižu u mnogo većem broju na Peti kontinent u drugoj polovini 19. veka. Kapetan broda Andrija Vukasović stigao je 1866. godine, a brat mu Tripo i bratić Tomas Vukasović 1873. godine. Otuda istoričar Marija Crnić Pejović zaključuje:

– Može se reći da su braća Vukasović bili drugi Srbi koji su osvojili Australiju – kaže istoričar Marija Crnić Pejović.

Statistika iz 1891. godine pokazuje da se iz Srbije tada doselilo njih 21, a iz Crne Gore samo pet lica. Zabeležena su imena Marina Alagića i Ivana Kosovića. U arhivima se pominjalo ime Nikole Milovića, koji je bio kopač zlata na zlatnim poljima u Zapadnoj Australiji. Rođen je u Boki Kotorskoj, ali se nakon odlaska sa zlatnih polja, kao i većina drugih Srba, bavio voćarstvom i vinogradarstvom.

Godine 1896. među kopačima zlata u mestu Kalgurli u Zapadnoj Australiji našli su se i Tomo Marić iz Hercegovine, Boža i Milan Stanišić, Dušan Četković i mnogi drugi Srbi. Ovi srpski pioniri Australije su bili samci, bez porodica i rođaka. Živeli su u šatorima i barakama zaneseni idejom da će naći zlato i postati bogati, toliko da mogu da „kupe snajku u zavičaju” i dovedu je na Peti kontinent. Daleku zemlju naselili su braća Paštrovići – Simo, Špiro, Tomo i Lazar Mitrović sa Čelobrda u Crnoj Gori. Odatle je stigao i Ivo Bošković, o čijoj životnoj avanturi je govorila unuka Đina Bošković Nelkovski iz Zapadne Australije:

– Moj đed, Ivo Bošković, stigao je u Australiju sa jednim svojim drugom 1898. godine. Đed Ivo je došao u Australiju ne bi li prehranio brojnu porodicu. U to vreme život u crnogorskom kršu u Ljubotinju nije bio lak. A dece je bilo puno. Tražili su radnike u rudnicima zlata Boulder, tri kilometra južno od Kalgurlija. On se tu nastanio i slao pare kući.

U vreme stvaranja australijske države i federacije 1901. godine u toj zemlji bilo je jedva sto srpskih duša. Radili su kao drvoseče na sečenju železničkih pragova, kao baštovani, stočari ili zanatlije. Pojavljivali su se u pojedinim delovima Kvinslenda, kao i u većim gradovima, Sidneju, Melburnu i Pertu. Lazar Simov Radanović iz Mokrina je sa svojih osamnaest godina 1901. prvo zaposlenje našao u rudniku zlata.

– Radeći do kolena u blatu prebacujući ga iz jednog korita u drugo sanjao je lepšu budućnost. Stana Bijelić iz Sutorine, stigla je 1913. godine u Kalgurli i udala se za tog Lazara Radanovića. Bavili su se povrtarstvom. Rodilo im se petoro dece. Kada se Lazar razboleo, na stan i hranu držali su Bokelje, Hercegovce i Crnogorce. U kući Lazara pričalo se o istoriji rodnoga kraja i srpskog naroda. Skoro svako veče čule su se i gusle, koje je Lazar sam pravio – zapisala je istoričarka Marija Crnić Pejović.

Te 1901. godine održana je prva svetska izložba. U Sidneju je došao čuveni bečki filharmonijski orkestar i dva beogradska muzičara – Marković i Branišavljević. Oni su ostali u Sidneju. Kasnije, 1905. godine, u Zapadnu Australiju

Srpska majka u logoru El Sat 1943.

dolazi Jovo Spajić iz Hercegovine, a 1909. godine Nikola Marić, koji je rođen 1888. u selu Poljice kod Trebinja. Već 1911. došao je Živan Niketić, rodnom iz Šumadije. Pridošli Srbi su tada radili i u drugim mestima Zapadne Australije, kao što su Bolder Siti, Kanovona, Laverton i Gvalia. Vremenom su se preselili u Kvinslend, Vajalu i Broken Hil.

Najviše Srba je početkom 20. veka bilo u rudniku Kalgurli, gde je 1915. godine i stvorena prva srpska kolonija. Porodici Iva Boškovića stigli su u goste momak Dušan i mlada Stanka.

– Stanki je trebalo nekoliko godina da se privikne na klimu i život u Kalgurliju. Teško joj je padalo kada bi vetar „willy-willy” začas napunio kuću crvenom prašinom i obojio veš koji je ostavila da se suši. Dolaskom rodbine srpsko naselje u Zapadnoj Australiji se povećavalo na dvadesetak porodica – kaže Đina Bošković, rođena u iseljeništvu.

Pamti da se u kući porodice Bošković govorilo srpski, a da su deca engleski naučila na ulici i u školi, a potom to znanje stranog jezika prenosila majci Stanki i ocu Dušanu. Istoričar Nikola Lukić poseduje fotografiju 27 Srba u Kalgurliju u Zapadnoj Australiji tog vremena sa srpskom i australijskom zastavom. Napis između dve zastave glasi „Vođa, sekretar i članovi Srpsko-Crnogorske zajednice”. Iznad njega je slika kralja Petra Prvog Karađorđevića i srpski moto – „Samo sloga Srbina spasava”. Fotos je načinjen na Vidovdan 15. juna 1915.

Na fotografiji su članovi prve Srpske zajednice Luka Mračević, Jole Vabić, Leso Danilović, Špiro Vidaković, Marko Beara, Vaso Šiljegović, Mišo Malošević, Nikola Kosovac, Lazar S. Radanović, sede Pando i Milka Pavlović, Kristina i Pero Lučić, otac Krisantos, Jefto Marić, Milan i Miroslava Četković, Stana Radanović i deca Božo i Lazo Pavlović, Jagoda, Dušan, Gigo, Sveto i Đuro Lučić, Vuko, Ljubica i Ana Četković i beba Jovo Radanović.

Kakav je bio život srpskih porodica u periodu između dva rata u Australiji, pisao je tadašnji lekar Maksim Radmanović:

Porodice pionira Srba bile su duhovno i kulturno izolovane. Duhovne potrebe oko krštenja, venčanja i sahrana zadovoljavala je Grčka pravoslavna crkva i povremeno, tamo gde je bila dostupna, Ruska pravoslavna crkva. Ja sam bio kršten od strane grčkog sveštenika koji je posećivao Broken Hil nekoliko puta godišnje, kao na primer, za Uskrs ili Božić. Kasnijih godina, ove posete su prestale i morali smo da proslavljamo Uskrs u porodici ili sa kongregacijom Engleske crkve. Zato porodična slava nije uvek proslavljena, ili kada je bila, domaćin kuće je, na određeni način, obavljao službu koju normalno vrši sveštenik.